

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/342511353>

Türkiye'de Akademiye Cinsiyet Eşit(siz)liği Raporu: 2020 Gender (In)equality Report at the Academy in Turkey: 2020

Preprint · June 2020

DOI: 10.13140/RG.2.2.10258.07364

CITATIONS

0

READS

781

1 author:

Yaşar Aldırmaz

Ege University

16 PUBLICATIONS 3 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Erken Cumhuriyet Döneminden 27 Mayıs Darbesine: Türkiye'de Muhalif Basın [View project](#)

Türkiye'de Akademide Cinsiyet Eşit(siz)liği Raporu: 2020

Gender (In)equality Report at the Academy in Turkey: 2020

Yaşar Aldırmaz*

Ege Üniversitesi, İzmir

Özet

Türkiye’de ve hatta dünyada akademik çalışmalar yürütmek ve akademik hiyerarşi içerisinde yükselmek belli birtakım şartlara bağlı olup bu şartlar cinsiyet farkı olmaksızın tüm akademisyenleri zaman zaman zorlayabilmektedir. Ancak pratikte bakıldığında kadın akademisyen ve akademisyen adaylarının erkeklere göre bazı farklı sorunlara maruz kaldıkları açık bir gerçektir. Özellikle geleneksel ataerkil toplumlarda bu zorluklar daha da belirginleşmekte ve ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde halâ kadının kamusal alandan ziyade özel alanda kalmasını savunanların sayısı azımsanamayacak seviyededir. Kadını ikinci plana atan bu düşünce yapısı nedeniyle kadınlar sadece akademide değil tüm sektörlerde çalışma ve ilerleme konusunda erkek rakiplerine göre dezavantajlı konuma düşmekte çalıştıkları alanın gerekliliklerini yerine getirme çabasına ek olarak toplumun kendilerine yüklediği misyonun gerekliliklerini de yerine getirme gayretine düşmektedirler. Tüm bunların üzerine bir de mobbing ve taciz vakaları eklendiğinde kadınların akademide ve tüm diğer sektörlerde tutunabilme ve yükselbilme şansları oldukça azalmaktadır. Türkiye’de akademide son yıllarda kadın akademisyen

oranının sayısal anlamda görece bir eşitliğe yaklaştığı gözlemlense de hiyerarşik anlamda aynı veriyi gözlemlemek mümkün olmamaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de akademide cinsiyet eşitliği olup olmadığını sayısal veriler ışığında ortaya koymaktır. Çalışmada 2020 yılı güncel verileri üzerinden Türkiye’deki kadın ve erkek akademisyenlerin sayısal oranları incelenmiş olup bu oranlara ait veriler objektif bir analize tabi tutulmuştur. Raporlar ve analizlerden elde edilen verilere göre toplamda her ne kadar kadın ve erkek akademisyen sayıları arasında görece bir denge saptansa da son tahlilde özellikle doçent ve profesör kadrolarında erkek akademisyen sayısı ile kadın akademisyen sayısı arasında orantısız bir fark mevcuttur. Çalışma tüm bu verilerden hareketle akademide özellikle üst yönetimler olmak üzere tüm seviyelerde sayısal eşitsizlik paralelinde cinsiyet eşitsizliğinin mevcut olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Akademi, Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Akademide Kadın.

*Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, yasar.aldirmaz@yahoo.com

Giriş

Türkiye’de kadınlar yükseköğrenime ilk kez Meşrutiyet döneminde adım atma hakkı kazanmış, kadınlara yönelik dersler ilk kez, İstanbul Darülfünununda 5 Şubat 1914 tarihinde verilmeye başlamıştır (Hancıoğlu ve Çıtır, 2018: 15). Kadınlar Cumhuriyet döneminde de yükseköğrenime katılma ve akademik ilerleme haklarını kullanmışlardır (Özkanlı ve Korkmaz, 2000: 3). Türk yükseköğretiminde ilk kadın akademisyen 1932 yılında Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunda göreve başlamıştır (Bildirici vd., 2003: 98). O tarihten itibaren özellikle de 1980’lerden sonra kadınlar akademide daha fazla yer almaya başlamışlardır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2020 verilerine¹ göre, Türkiye’de toplam öğretim elemanı içerisinde kadın öğretim elemanı oranı %45,13’tür bu oran Avrupa Komisyonu’nun She Figures 2018 raporuna² göre Avrupa Birliği ülkelerindeki kadın öğretim elemanı oranından (%40,6) daha fazladır. Ancak Türkiye’de kadın akademisyen oranının bu denli yüksek olması akademide cinsiyet eşitliğinin bir göstergesi değildir. Toplam içerisinde kadın akademisyen oranı yüksek görünüyorsa da bu durum eşitliğin sağlanmasına yol açmamıştır. Keza YÖK verilerine bakıldığında profesör kadrolarında yer alan kadın akademisyenlerin oranının %31,95, doçent kadrolarında yer alan kadın akademisyenlerin oranının ise %39,98 olduğu görülmektedir. Bu noktada dikkat çekici başka bir husus, akademik hiyerarşinin ilk basamağı sayılabilecek araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadroları hesaba dahil edilmeyip sadece profesör, doçent ve doktor öğretim üyesi kadrolarına bakıldığında toplamda %45,13 olarak görünen kadın akademisyen oranı %39,32’ye kadar düşmektedir. Başka bir deyişle araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi dışındaki kadrolarda yer alan kadın akademisyen sayısı, toplam akademisyen sayısı içerisindeki kadın akademisyen oranına kıyasla oldukça düşüktür. Tüm bunların yanı sıra kadınların akademide üst yönetimlerde bulunma oranı ise yok denecek kadar azdır.

Çalışmada Türk yükseköğretiminde kadınların yükseköğretim kurumlarının üst yönetiminde ne kadar etkili oldukları, akademik kadrolarda ne ölçüde yer buldukları ve yer buldukları kadroların birim bazında nasıl dağılım gösterdiği hususları güncel veriler ışığında incelenecektir.

Metodoloji

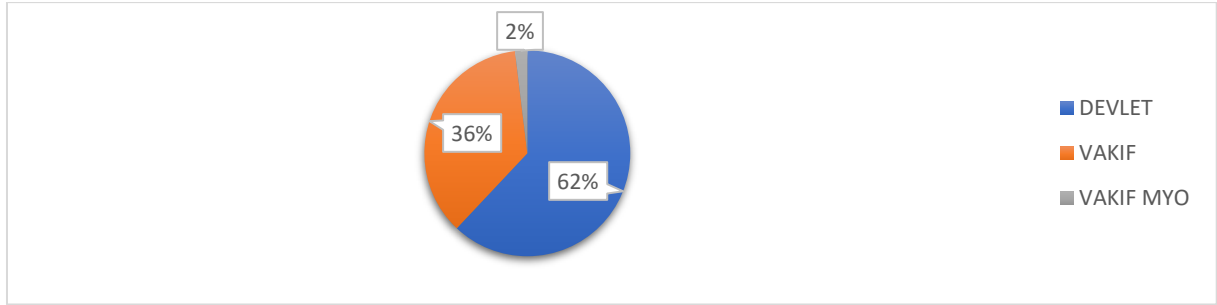
Çalışmada yer alan Türk yükseköğretimi verileri YÖK Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi web sayfasında (<https://istatistik.yok.gov.tr/>), üst yönetim (rektörler ve dekanlar) ile ilgili veriler ise YÖK Kadın Çalışmaları Birimi web sayfasında (<https://kadincalismalari.yok.gov.tr/Sayfalar/DuyuruDetay.aspx?did=13>) yer alan istatistiklerden elde edilmiştir. Elde edilen veriler 2020 Ocak ve 2020 Mayıs verileridir. Bütün akademik birimleri inceleyebilmek adına profesörler, doçentler ve doktor öğretim üyeleri ile birlikte öğretim görevlileri, araştırma görevlileri ve ayrıca lisansüstü öğrenim gören (yüksek lisans, doktora) öğrenciler de çalışmaya dahil edilmiştir. Vakıf meslek yüksekokulları (Vakıf MYO) çalışmaya öğretim elemanı (araştırma görevlisi hariç) hesaplamalarında sapma olmaması için dahil edilmiş olup bazı istatistiklerde nitelikleri gereği yer almamaktadır. Akademik kadroların birim bazında dağılımı yapılırken ilgili birimlerin tercih yoğunluğu ve popülerliği göz önünde bulundurulmuş ve kriterlere uyan bazı birimler değerlendirmeye alınmıştır.

¹ Detaylı bilgi için bk. Yükseköğretim Kurulu, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, (<https://istatistik.yok.gov.tr/>)

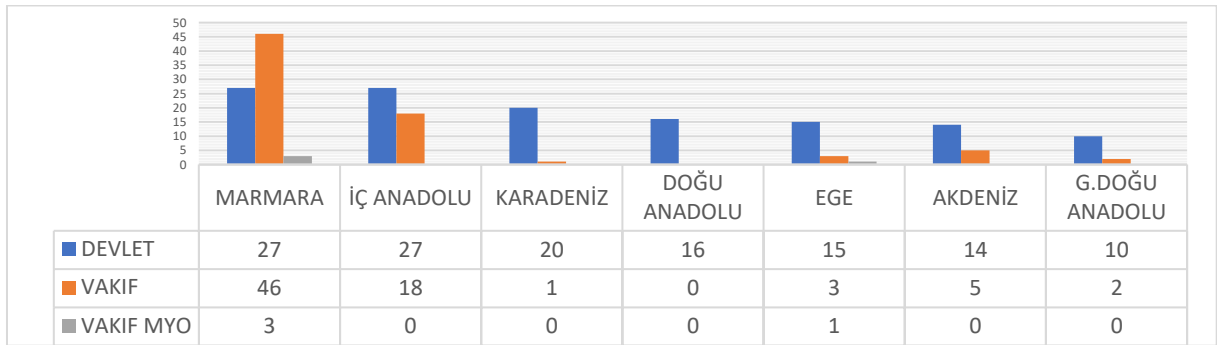
² Detaylı bilgi için bk. Publications Office of the European Union, She Figures 2018, (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9540ffa1-4478-11e9-a8ed-01aa75ed71a1/language-en>)

1. Yükseköğretim Kurumları

Türkiye’de 129 devlet üniversitesi, 75 vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 204 üniversite bulunmaktadır. Bu sayıya 4 vakıf MYO da dahil edildiğinde Türkiye’de toplam 208 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır.

Türkiye’de faaliyet gösteren 208 yükseköğretim kurumununun 76’sı Marmara, 45’i İç Anadolu, 21’i Karadeniz, 16’sı Doğu Anadolu, 19’u Ege, 19’u Akdeniz ve 12’si Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde bulunmaktadır.

2. Yükseköğretim Kurumları Üst Yönetimleri

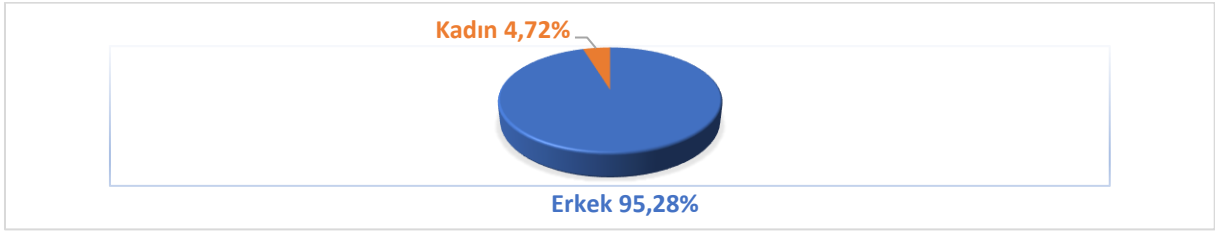
A. Rektörler

Türkiye’deki 204 üniversite içerisinde kadın rektöre sahip üniversite sayısı sadece 16’dır. Bu üniversitelerin yanı sıra rektör ataması yapılmamış 4 üniversite³ dışında kalan 184 üniversitenin yönetiminde erkek rektörler yer almaktadır. Oransal olarak bakıldığında erkek rektörlerin oranı %92 olurken kadın rektör oranı yalnızca %8’de kalmaktadır. YÖK verilerine göre Avrupa’da bu oran 2019 yılı itibari ile %14,30’dur.

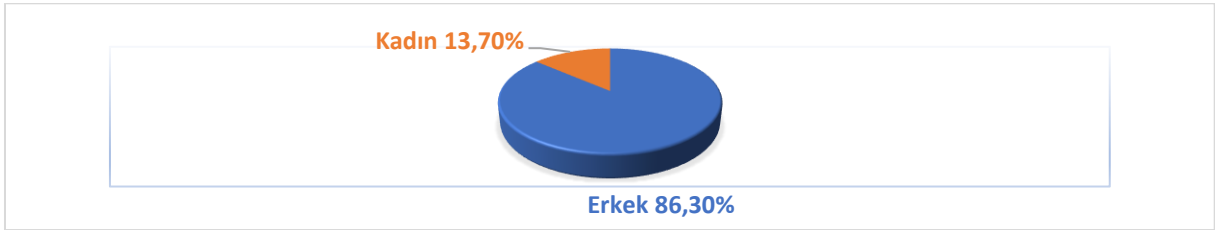

³ Devlet Üniversiteleri: Türk-Japon Bilim ve Teknik Üniversitesi – Uluslararası İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi. Vakıf Üniversiteleri: Anka Teknoloji Üniversitesi – İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi.

Devlet üniversitelerinde erkek rektör oranı daha yüksektir. Türkiye’de toplam 129 devlet üniversitesi bulunmaktadır. Rektör ataması yapılmamış 2 üniversite dışında kalan 127 devlet üniversitesinin 121’ini erkek rektörler yönetirken sadece 6 üniversiteyi kadın rektörler yönetmektedir. Bu rakamların oranlarına baktığımızda devlet üniversitelerinde erkek rektör oranı %95,28 olurken kadın rektör oranı yalnızca %4,72’dir.

Vakıf üniversitelerinde erkek rektör oranı daha yüksektir. Türkiye’de toplam 75 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. Rektör ataması yapılmamış 2 üniversite dışında kalan 73 vakıf üniversitesinin 63’ünü erkek rektörler yönetirken sadece 10 üniversiteyi kadın rektörler yönetmektedir. Bu rakamların oranlarına baktığımızda vakıf üniversitelerinde erkek rektör oranı %86,30 olurken kadın rektör oranı yalnızca %13,70’tir. Vakıf üniversitelerindeki kadın rektör oranının Avrupa ortalamasına yaklaştığı ve devlet üniversitelerine göre ciddi anlamda daha yüksek orana sahip olduğu görülmektedir.

KADIN REKTÖRE SAHİP DEVLET ÜNİVERSİTELERİ

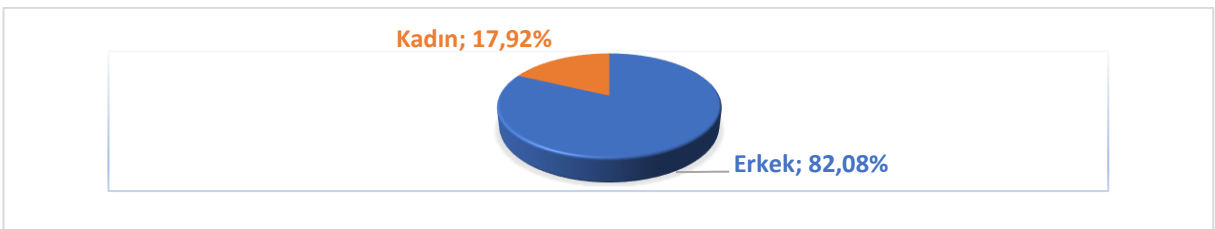
Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir Demokrasi Üniversitesi
Düzce Üniversitesi	Malatya Turgut Özal Üniversitesi
Eskişehir Teknoloji Üniversitesi	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

KADIN REKTÖRE SAHİP VAKIF ÜNİVERSİTELERİ

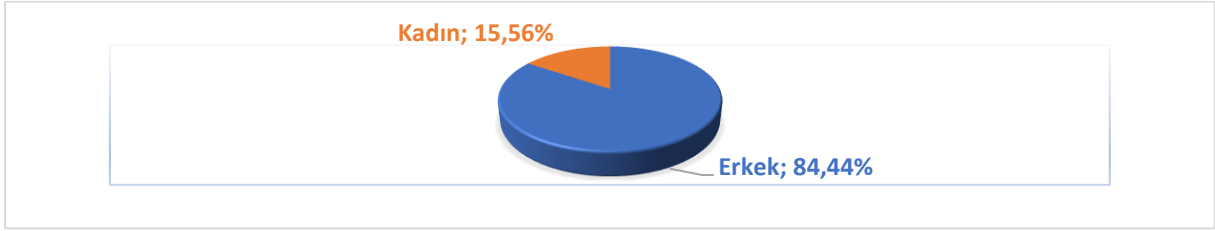
Antalya Akev Üniversitesi	İstanbul Aydın Üniversitesi
Bahçeşehir Üniversitesi	Kadir Has Üniversitesi
Bezm-i Alem Üniversitesi	Özyeğin Üniversitesi
Demiroğlu Bilim Üniversitesi	TED Üniversitesi
İstanbul Bilgi Üniversitesi	Yeditepe Üniversitesi

B. Dekanlar

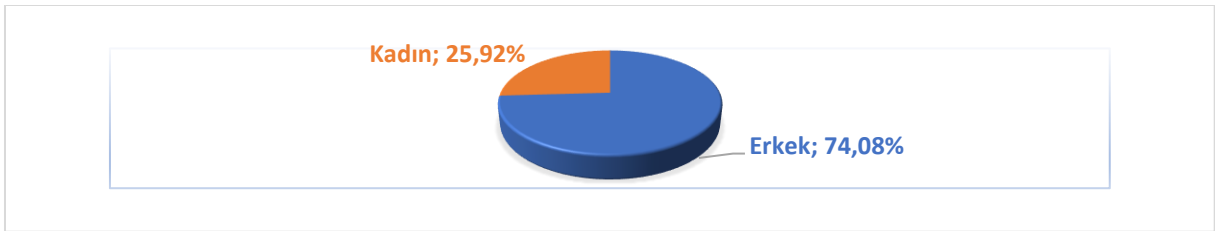
Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında toplam 1.797 dekan görev yapmaktadır. Görevde bulunan 1.797 dekandan 322’si kadındır. Kalan 1.475 dekan ise erkektir. Oransal olarak bakıldığında erkek dekanların oranı %82,08 olurken kadın dekanların oranı ise sadece %17,92’dir.

Devlet üniversitelerinde görev yapan erkek dekan sayısı daha fazladır. Görevde bulunan 1.388 dekanın 1.172'si erkek yalnızca 216'sı kadındır. Bu rakamların oranlarına baktığımızda devlet üniversitesi fakültelerinin %84,44'ünü erkek dekanlar yönetirken %15,56'sını kadın dekanlar yönetmektedir.

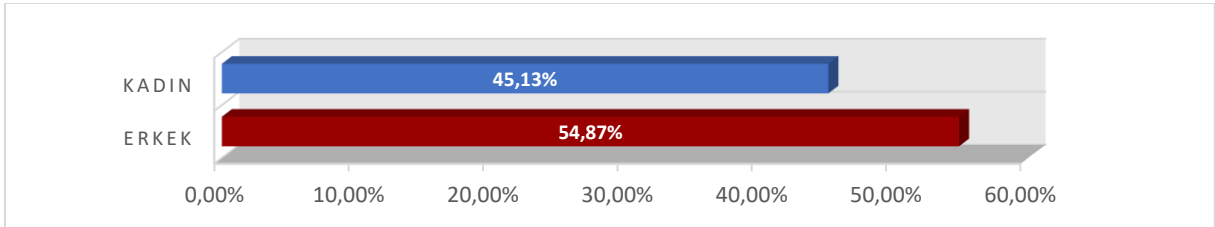

Vakıf üniversitelerinde görev yapan erkek dekan sayısı daha fazladır. Görevde bulunan 409 dekanın 303'ü erkek 106'sı ise kadındır. Bu rakamların oranlarına baktığımızda vakıf üniversitesi fakültelerinin %74,08'ini erkek dekanlar yönetirken %25,92'sini kadın dekanlar yönetmektedir.

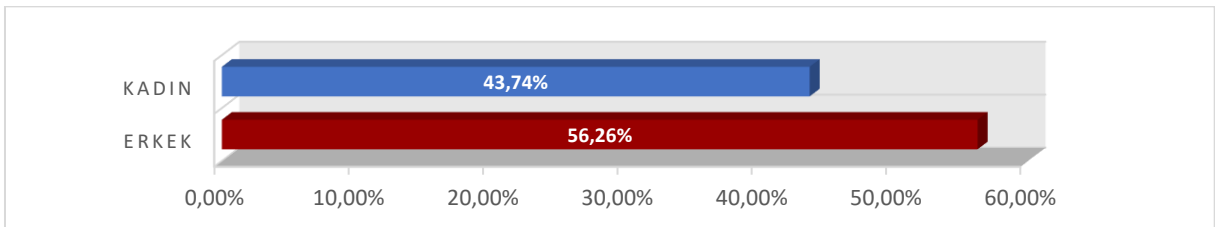

3. Akademik Kadrolar

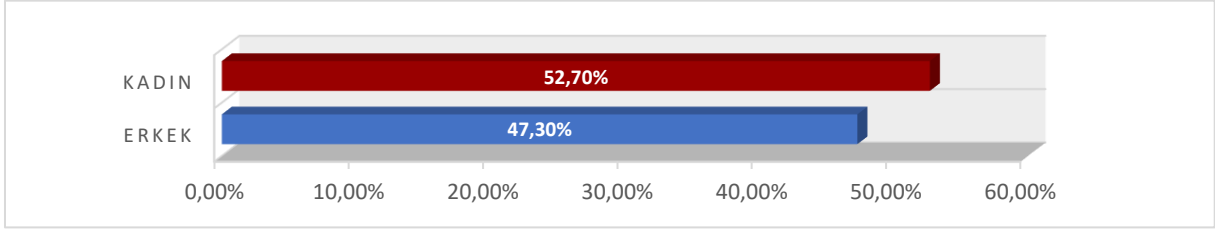
Türkiye'de toplam akademisyen sayısı 175.222'dir. Bunların 96.147'si erkek, 79.075'i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Erkek akademisyenlerin oranı %54,87 olurken kadın akademisyenlerin oranı ise %45,13'tür.

Devlet üniversitelerinde erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu üniversitelerde çalışan toplam akademisyen sayısı 148.101'dir. Bunların 83.320'si erkek, 64.781'i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde çalışan erkek akademisyenlerin oranı %56,26 iken kadın akademisyenlerin oranı ise %43,74'tür.

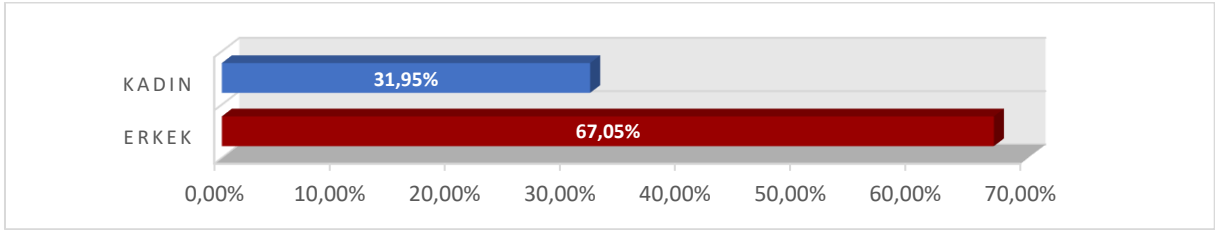

Vakıf üniversitelerinde (vakıf MYO'lar dahil) kadın akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu üniversitelerde çalışan toplam akademisyen sayısı 27.121'dir. Bunların 12.827'si erkek akademisyenlerden oluşurken 14.294'ü kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde çalışan erkek akademisyenlerin oranı %47,30 iken kadın akademisyenlerin oranı %52,70'tir.

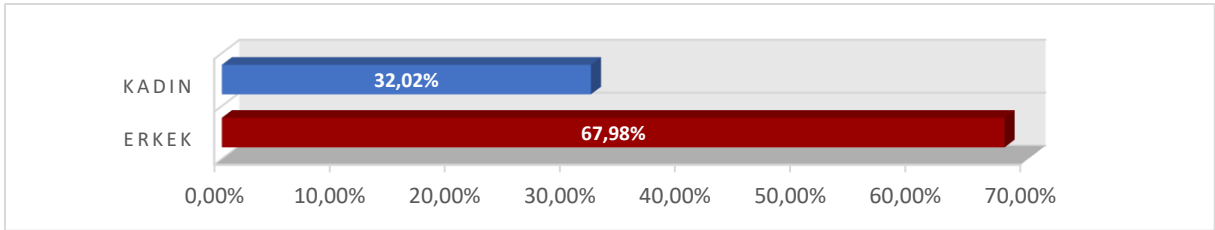

A. Profesör Kadroları

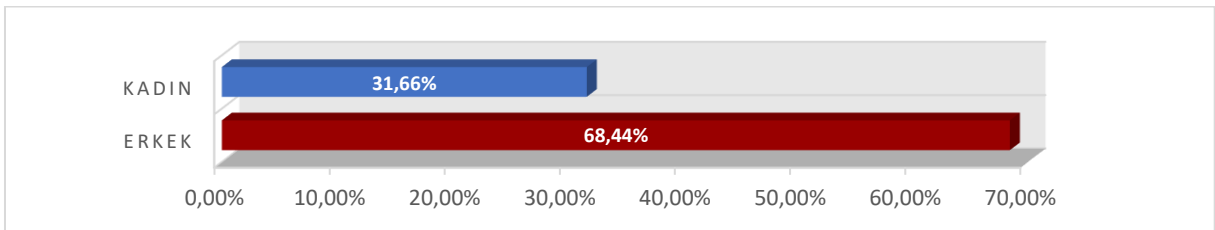
Türkiye'de tüm üniversitelerde toplam 28.596 profesör istihdam edilmektedir. Profesör kadrolarında istihdam edilen erkek akademisyenlerin sayısı 19.457 iken kadın akademisyen sayısı 9.139'dur. Erkek profesörlerin oranı %67,05 olurken kadın profesörlerin oranı ise yalnızca %31,95'tir.

Devlet üniversitelerinde profesör kadrolarında erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 23.982'dir. Bunların 16.304'ü erkek, 7.678'i ise kadın profesörlerden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde profesör kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %67,98 olurken kadın akademisyenlerin oranı yalnızca %32,02'dir.

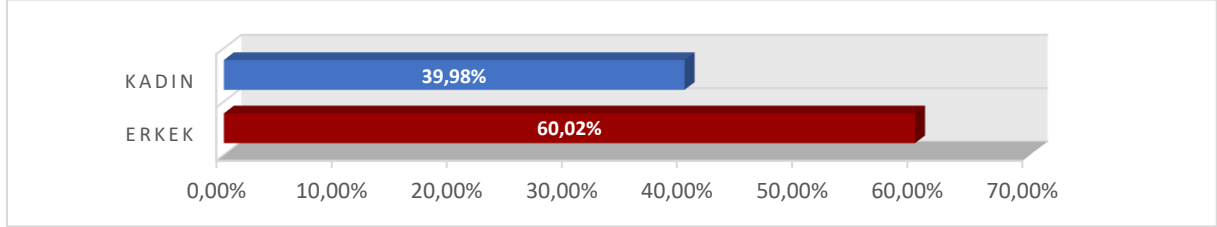

Vakıf üniversitelerinde (Vakıf MYO'lar dahil) profesör kadrolarında erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 4.614'tür. Bunların 3.158'i erkek, 1.461'i ise kadın profesörlerden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde profesör kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %68,44 olurken kadın akademisyenlerin oranı ise yalnızca %31,66'dır.

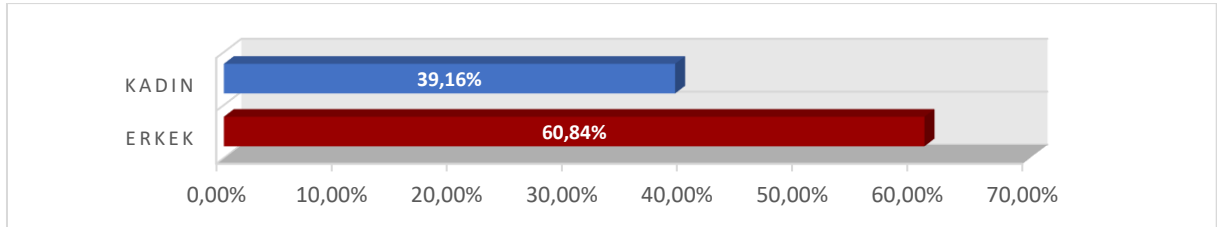

B. Doçent Kadroları

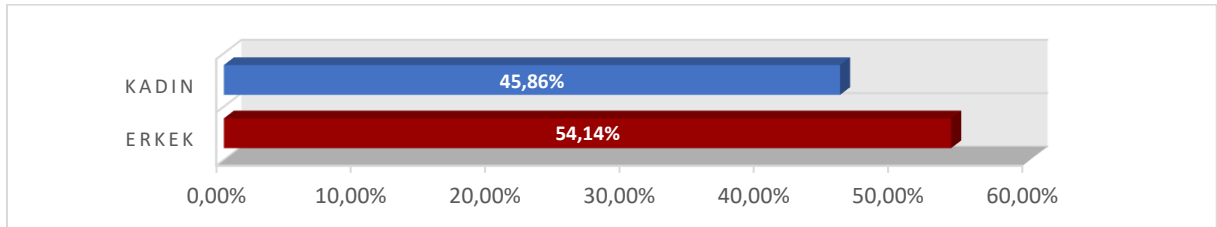
Türkiye’de tüm üniversitelerde toplam 16.724 doçent istihdam edilmektedir. Doçent kadrolarında istihdam edilen erkek akademisyenlerin sayısı 10,038 iken bu kadrolarda istihdam edilen kadın akademisyen sayısı 6,686’dır. Erkek doçentlerin oranı %60,02 olurken kadın doçentlerin oranı %39,98’dir.

Devlet üniversitelerinde doçent kadrolarında erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 14.681’dir. Bunların 8.932’si erkek, 5.749’u ise kadın doçentlerden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde doçent kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %60,84 olurken kadın akademisyenlerin oranı %39,16’dır.

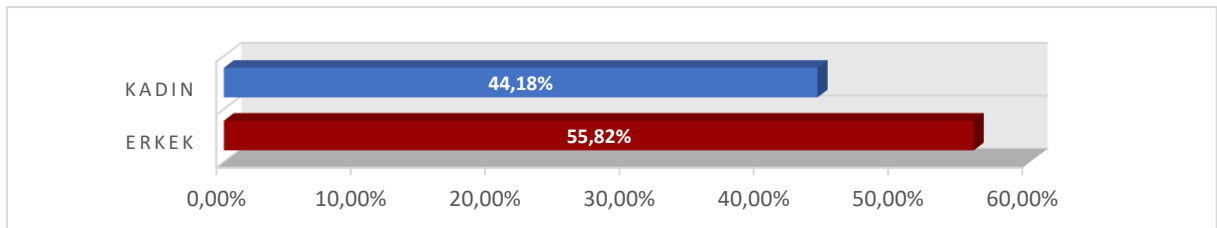

Vakıf üniversitelerinde (Vakıf MYO’lar dahil) doçent kadrolarında erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 2.043’tür. Bunların 1.106’sı erkek, 937’si ise kadın doçentlerden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde doçent kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %54,14 olurken kadın akademisyenlerin oranı ise %45,86’dır.

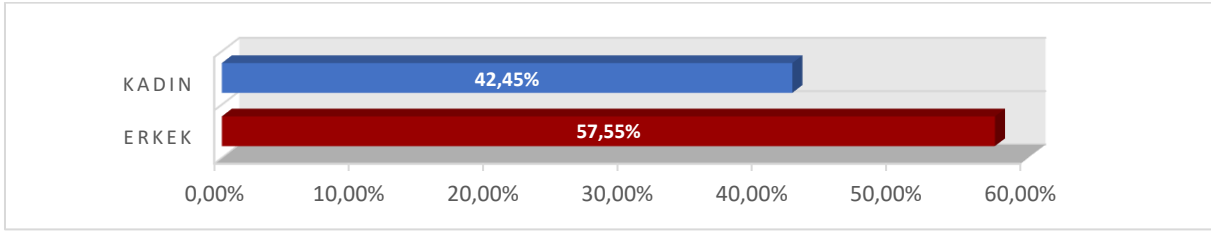

C. Doktor Öğretim Üyesi Kadroları

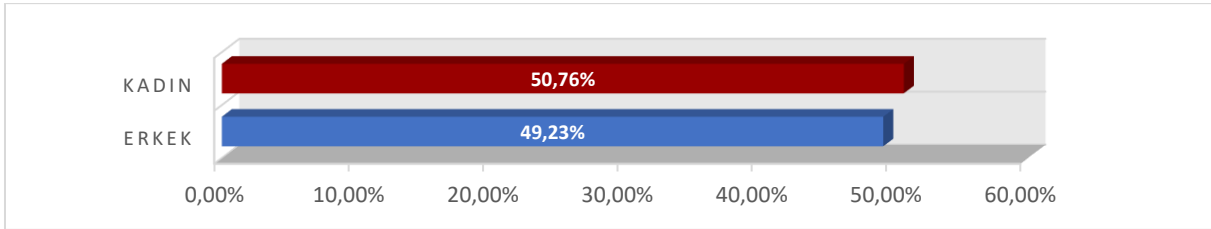
Türkiye’de tüm üniversitelerde toplam 41.258 doktor öğretim üyesi istihdam edilmektedir. Doktor öğretim üyesi kadrolarında istihdam edilen erkek akademisyenlerin sayısı 23.032 iken bu kadrolarda istihdam edilen kadın akademisyen sayısı 18.226’dır. Erkek doktor öğretim üyelerinin oranı %55,82 olurken kadın doktor öğretim üyelerinin oranı %44,18’dir.

Devlet üniversitelerinde doktor öğretim üyesi kadrolarında erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 32.717'dir. Bunların 18.827'si erkek, 13.890'ı ise kadın doktor öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde doktor öğretim üyesi kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %57,55 olurken kadın akademisyenlerin oranı %42,45'tir.

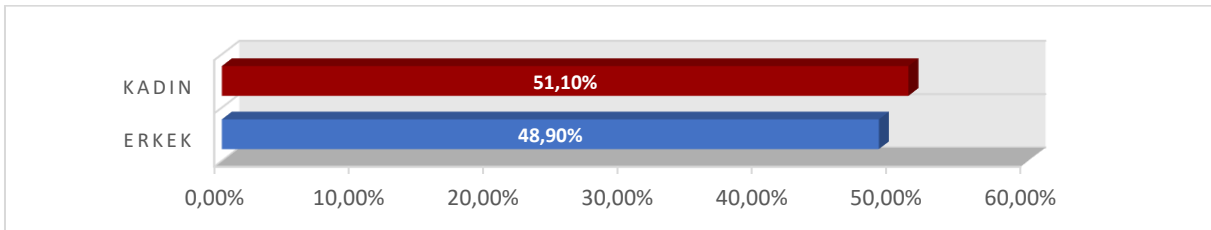

Vakıf üniversitelerinde (Vakıf MYO'lar dahil) doktor öğretim üyesi kadrolarında kadın akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 8.541'dir. Bunların 4.205'i erkek, 4.336'sı ise kadın doktor öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde doktor öğretim üyesi kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %49,23 olurken kadın akademisyenlerin oranı ise %50,76'dır.

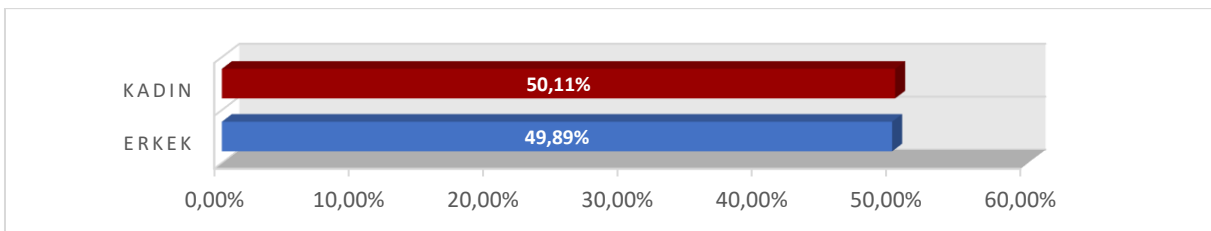

D. Araştırma Görevlisi Kadroları

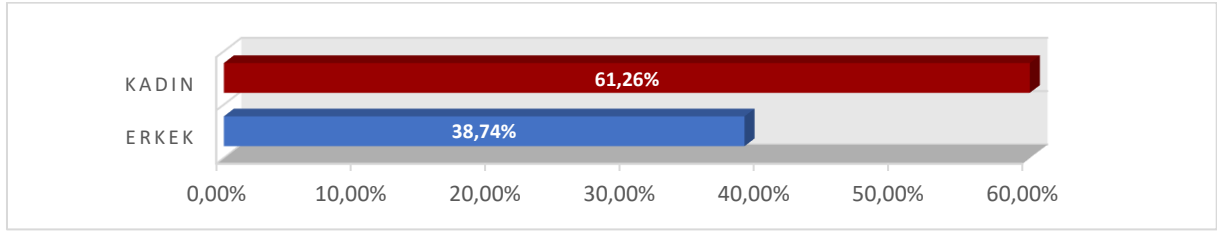
Türkiye'de tüm üniversitelerde toplam 50.901 araştırma görevlisi istihdam edilmektedir. Araştırma görevlisi kadrolarında istihdam edilen erkek akademisyenlerin sayısı 24.892 iken bu kadrolarda istihdam edilen kadın akademisyen sayısı 26.009'dur. Erkek araştırma görevlilerinin oranı %48,90 olurken kadın araştırma görevlilerinin oranı %51,10'dur.

Devlet üniversitelerinde araştırma görevlisi kadrolarında kadın akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 46.394'tür. Bunların 23.146'sı erkek, 23.248'i ise kadın araştırma görevlilerinden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde araştırma görevlisi kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %49,89 olurken kadın akademisyenlerin oranı %50,11'dir.

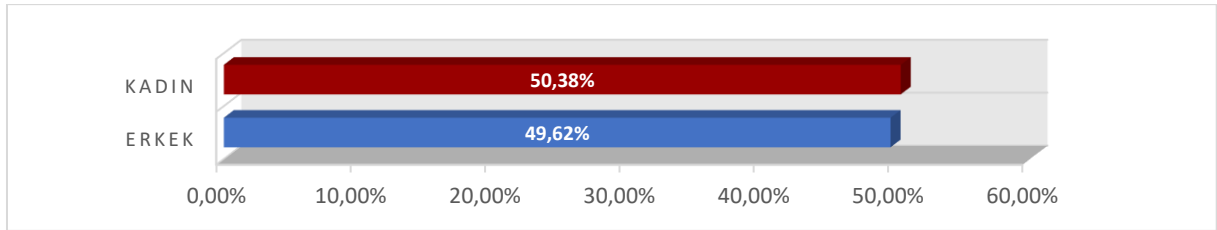

Vakıf üniversitelerinde araştırma görevlisi kadrolarında kadın akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 4.507'dir. Bunların 1.746'sı erkek, 2.761'i ise kadın araştırma görevlilerinden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde araştırma görevlisi kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %38,74 olurken kadın akademisyenlerin oranı ise %61,26'dır.

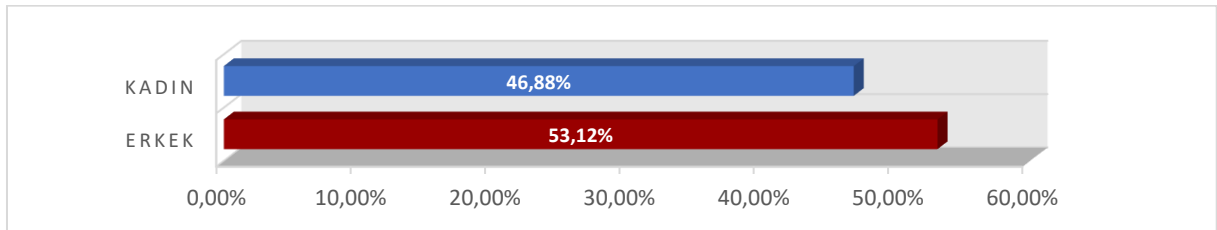

E. Öğretim Görevlisi Kadroları

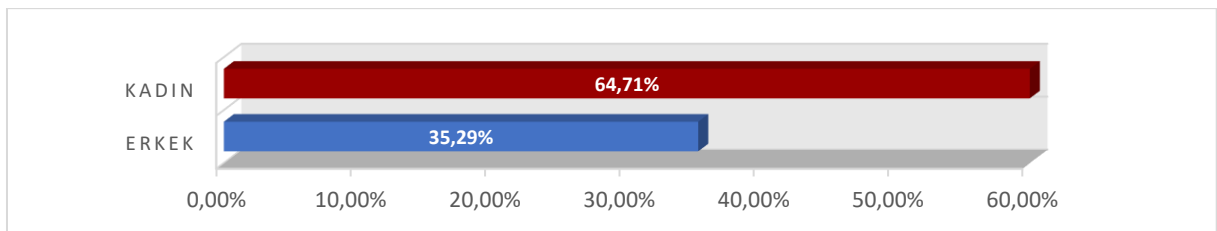
Türkiye'de tüm üniversitelerde toplam 37.743 öğretim görevlisi istihdam edilmektedir. Öğretim görevlisi kadrolarında istihdam edilen erkek akademisyenlerin sayısı 18.728 iken bu kadrolarda istihdam edilen kadın akademisyen sayısı 19.015'tir. Erkek öğretim görevlilerinin oranı %49,62 olurken kadın öğretim görevlilerinin oranı %50,38'dir.

Devlet üniversitelerinde öğretim görevlisi kadrolarında erkek akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 30.327'dir. Bunların 16.111'i erkek, 14.216'sı ise kadın öğretim görevlilerinden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde öğretim görevlisi kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %53,12 olurken kadın akademisyenlerin oranı %46,88'dir.

Vakıf üniversitelerinde (Vakıf MYO'lar dahil) öğretim görevlisi kadrolarında kadın akademisyen istihdamı daha yüksektir. Bu kadrolarda çalışan toplam akademisyen sayısı 7.416'dır. Bunların 2.617'si erkek, 4.799'u ise kadın öğretim görevlilerinden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde öğretim görevlisi kadrolarında çalışan erkek akademisyenlerin oranı %35,29 olurken kadın akademisyenlerin oranı %64,71'dir.

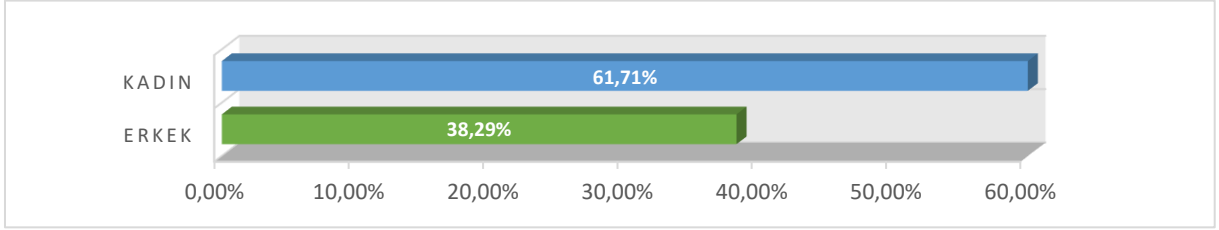

4. Birimlere Göre Akademik Kadro Dağılımı

Türkiye’de faaliyet gösteren toplam 208 yükseköğretim kurumunda 1.894 fakülte, 417 yüksekokul, 1.020 meslek yüksekokulu, 648 enstitü ve 3.682 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır.

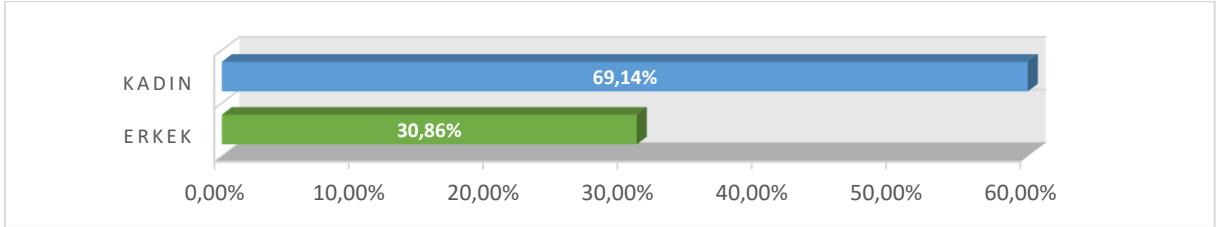
A. Dış Hekimliği Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 88 dış hekimliği fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 5.268 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Dış hekimliği fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 2.017’si erkek, 3.251’i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında dış hekimliği fakültelerinde erkek akademisyen oranı %38,29, kadın akademisyen oranı ise %61,71’dir.

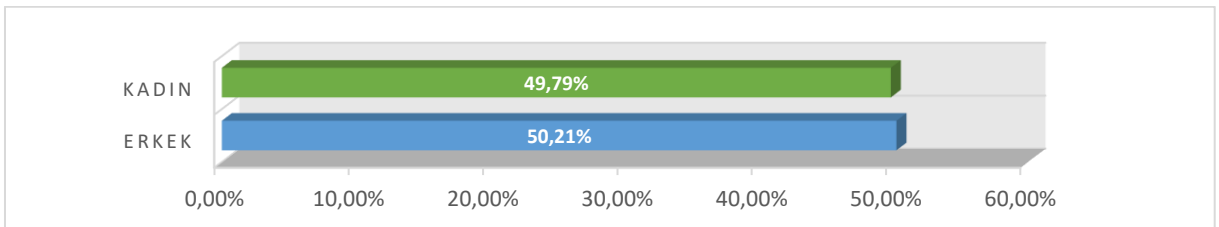
B. Eczacılık Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 47 eczacılık fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 1.711 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Eczacılık fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 528’i erkek, 1.183’ü ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında eczacılık fakültelerinde erkek akademisyen oranı %30,86, kadın akademisyen oranı ise %69,14’tür.

C. Eğitim Fakülteleri

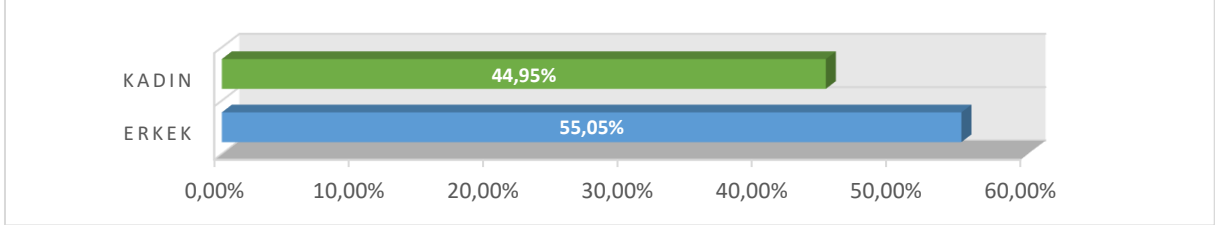
Türk yükseköğretiminde 108 eğitim fakültesi⁴ bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 9.731 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 4.886’sı erkek, 4.845’i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında eğitim fakültelerinde erkek akademisyen oranı %50,21, kadın akademisyen oranı ise %49,79’dur.

⁴ Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.

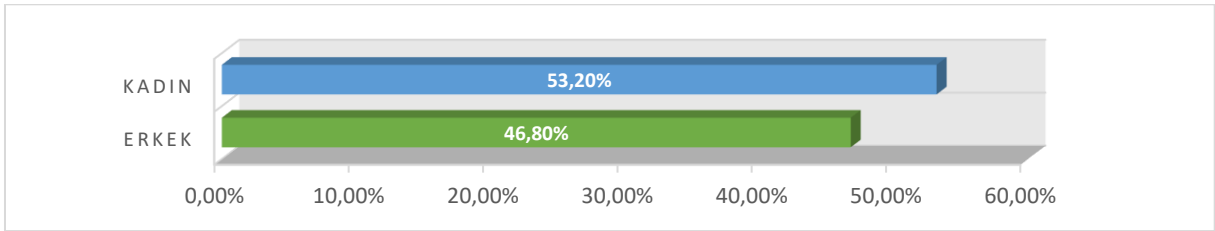
D. Fen-Edebiyat Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 178 fen-edebiyat⁵ fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 18.415 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Fen-edebiyat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 10.136'sı erkek, 8.279'u ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında fen-edebiyat fakültelerinde erkek akademisyen oranı %55,05, kadın akademisyen oranı ise %44,95'tir.

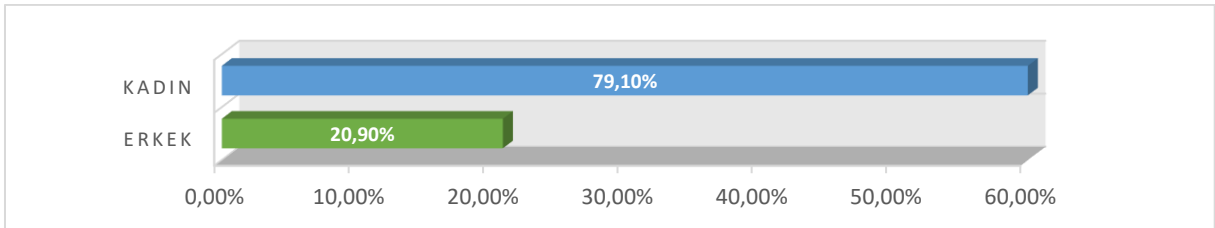
E. Güzel Sanatlar Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 107 güzel sanatlar fakültesi⁶ bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 3.192 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Güzel sanatlar fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 1.494'ü erkek, 1.698'i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında güzel sanatlar fakültelerinde erkek akademisyen oranı %46,80, kadın akademisyen oranı ise %53,20'dir.

F. Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 16 hemşirelik ve 133 sağlık bilimleri fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 5.623 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Hemşirelik ve sağlık bilimleri fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 1.175'i erkek, 4.448'i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında hemşirelik ve sağlık bilimleri fakültelerinde erkek akademisyen oranı %20,90, kadın akademisyen oranı ise %79,10'dur.

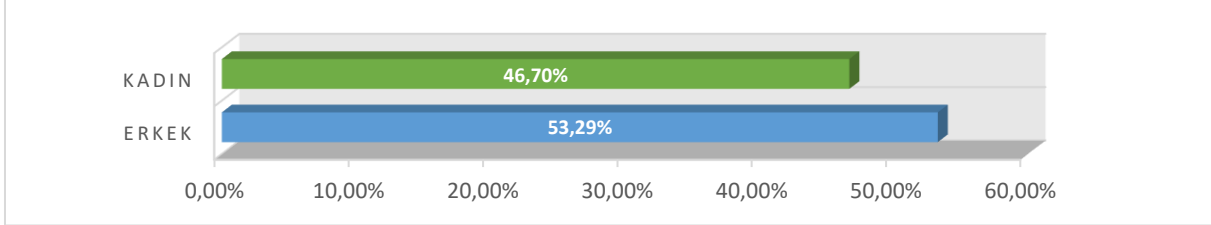

⁵ Fen-Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, İnsani Bilimler Fakültesi.

⁶ Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Güzel Sanatlar Akademisi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Sanat Fakültesi.

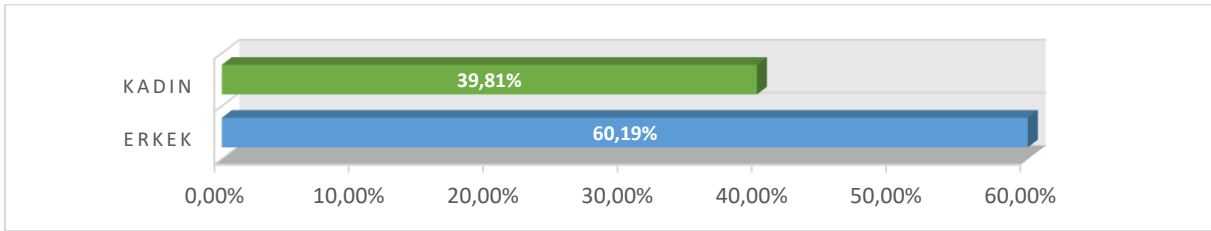
G. Hukuk Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 93 hukuk fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 3.445 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Hukuk fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 1.836'sı erkek, 1.609'u ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında hukuk fakültelerinde erkek akademisyen oranı %53,29, kadın akademisyen oranı ise %46,70'tir.

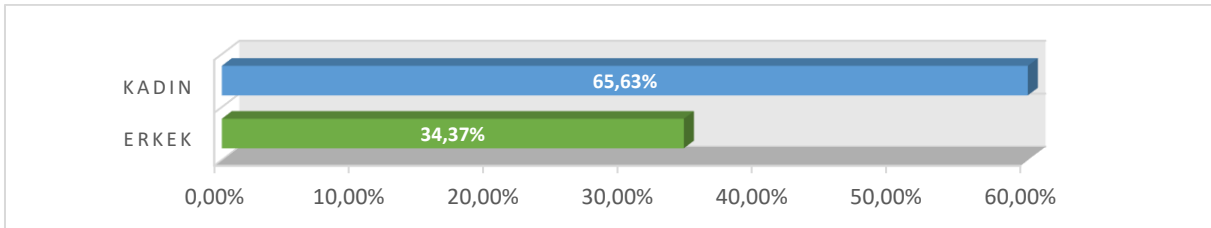
H. İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri (İİBF)

Türk yükseköğretiminde 226 iktisadi ve idari bilimler fakültesi⁷ (İİBF) bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 12.732 öğretim elemanı görev yapmaktadır. İİBF'lerde görev yapan öğretim elemanlarının 7.664'ü erkek, 5.068'i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında İİBF'lerde erkek akademisyen oranı %60,19, kadın akademisyen oranı ise %39,81'dir.

İ. Mimarlık Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 83 mimarlık fakültesi⁸ bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 3.168 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Mimarlık fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 1.089'u erkek, 2.079'u ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında mimarlık fakültelerinde erkek akademisyen oranı %34,37, kadın akademisyen oranı ise %65,63'tür.

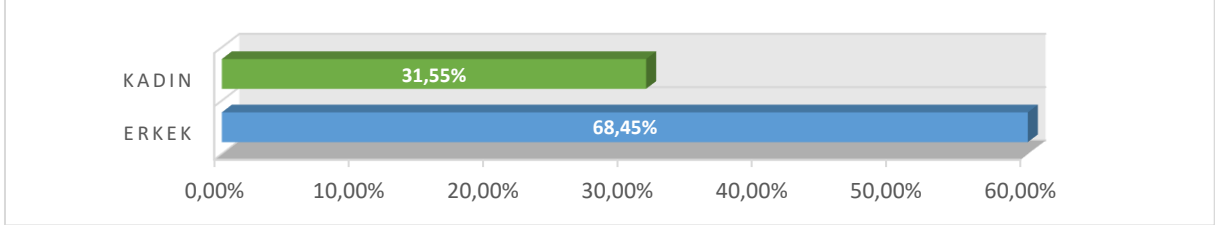

⁷ Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Fakültesi, İşletme Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Ticari Bilimler Fakültesi.

⁸ Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi.

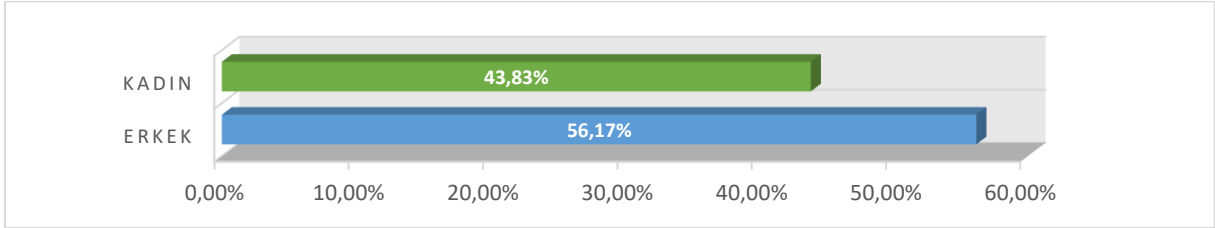
J. Mühendislik Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 186 mühendislik fakültesi⁹ bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 17.240 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Mühendislik fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 11.800'ü erkek, 5.440'ı ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında mühendislik fakültelerinde erkek akademisyen oranı %68,45, kadın akademisyen oranı ise %31,55'tir.

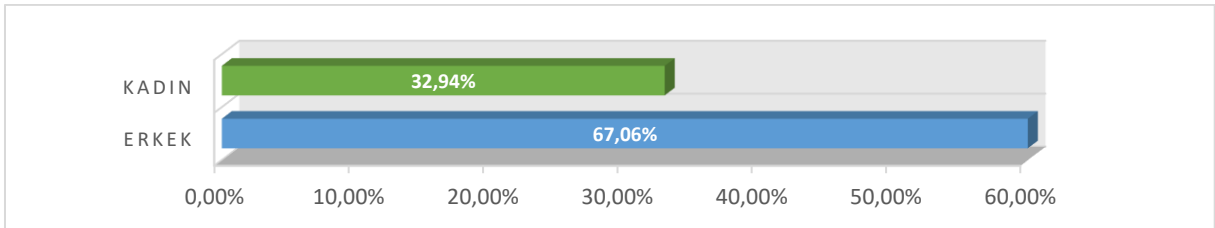
K. Tıp Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 110 tıp fakültesi¹⁰ bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 34.890 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Tıp fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 19.598'i erkek, 15.292'si ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında tıp fakültelerinde erkek akademisyen oranı %56,17, kadın akademisyen oranı ise %43,83'tür.

L. Veteriner Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 30 veteriner fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 1.946 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Veteriner fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 1.305'i erkek, 641'i ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında veteriner fakültelerinde erkek akademisyen oranı %67,06, kadın akademisyen oranı ise %32,94'tür.

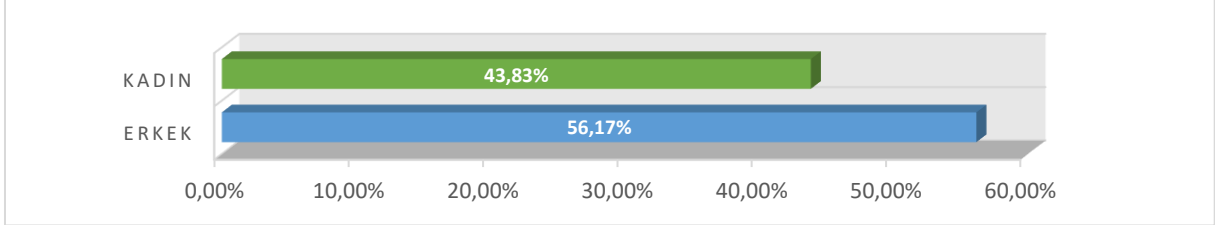

⁹ Mühendislik Fakültesi, Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Mühendislik ve Teknoloji Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi.

¹⁰ Tıp Fakültesi, Uluslararası Tıp Fakültesi.

M. Ziraat Fakülteleri

Türk yükseköğretiminde 37 ziraat fakültesi¹¹ bulunmaktadır. Bu fakültelerde toplam 2.697 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Ziraat fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının 1.804'ü erkek, 893'ü ise kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Oransal olarak bakıldığında ziraat fakültelerinde erkek akademisyen oranı %66,89, kadın akademisyen oranı ise %33,11'dir.

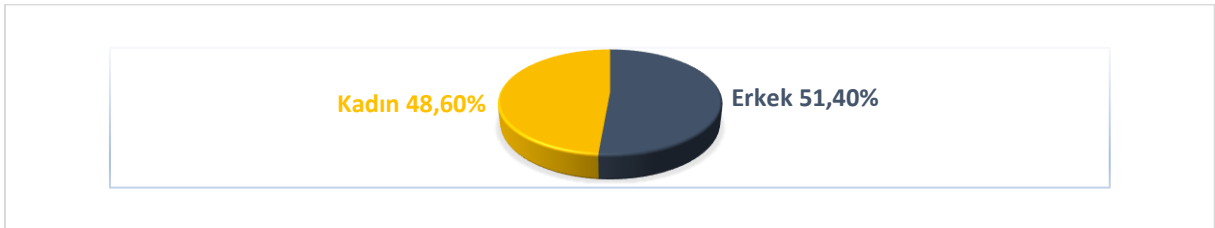

5. Lisansüstü Eğitim

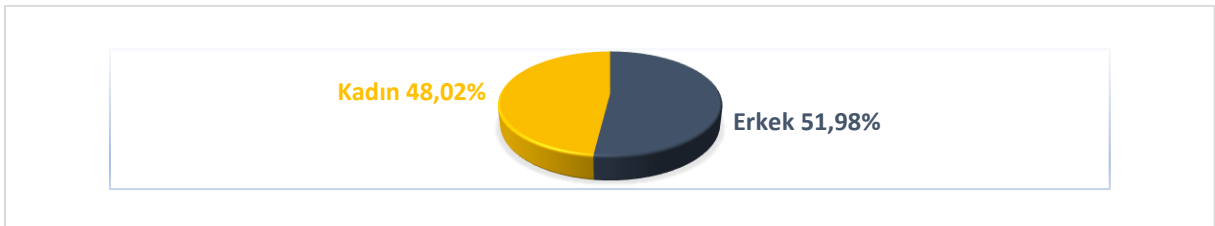
Türkiye'de tüm üniversitelerde lisansüstü (Örgün Öğretim, İkinci Öğretim, Uzaktan Öğretim) eğitim gören toplam öğrenci sayısı 398.343'tür. Ancak bu öğrencilerin 38.294'ü ikinci öğretim ve uzaktan öğretim lisansüstü programlara kayıtlıdır. Bu programlardan mezun olan öğrencilerin akademik bir kadroya atanabilmeleri söz konusu olmadığından bu sayılar çalışmada dikkate alınmayacaktır. Dolayısıyla çalışmada dikkate alınacak toplam lisansüstü öğrenci sayısı 360.049'dur. Bu öğrencilerin 258.707'si yüksek lisans, 101.242'si ise doktora programlarına kayıtlıdır.

A. Yüksek Lisans (Tezli-Örgün)

Türkiye'de tüm üniversitelerde toplam 258.707 öğrenci tezli yüksek lisans programlarına kayıtlıdır. Tezli yüksek lisans programlarına kayıtlı erkek öğrencilerin sayısı 132.973 iken kadın öğrencilerin sayısı 125.734'tür. Tezli yüksek lisans programlarına kayıtlı erkek öğrencilerin oranı %51,40 olurken kadın öğrencilerin oranı %48,60'tır.

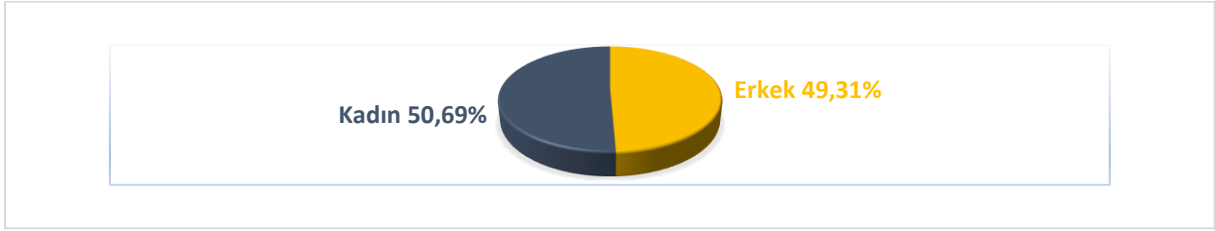

Devlet üniversitelerinde tezli yüksek lisans eğitimi gören erkek öğrenci sayısı daha yüksektir. Bu programlarda kayıtlı toplam öğrenci sayısı 202.672'dir. Bunların 105.343'ü erkek, 97.329'u ise kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde bu programlarda kayıtlı erkek öğrencilerin oranı %51,98 olurken kadın öğrencilerin oranı %48,02'dir.

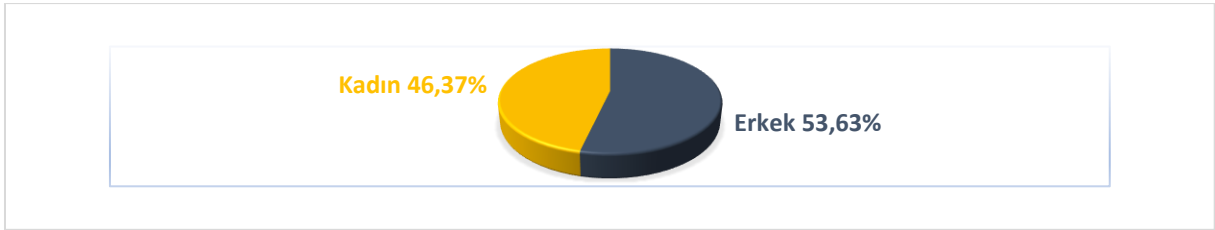
¹¹ Ziraat Fakültesi, Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi

Vakıf üniversitelerinde tezli yüksek lisans eğitimi gören kadın öğrenci sayısı daha yüksektir. Bu programlarda kayıtlı toplam öğrenci sayısı 56.035'tir. Bunların 27.630'u erkek, 28.405'i ise kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde bu programlarda kayıtlı erkek öğrencilerin oranı %49,31 olurken kadın öğrencilerin oranı %50,69'dur.

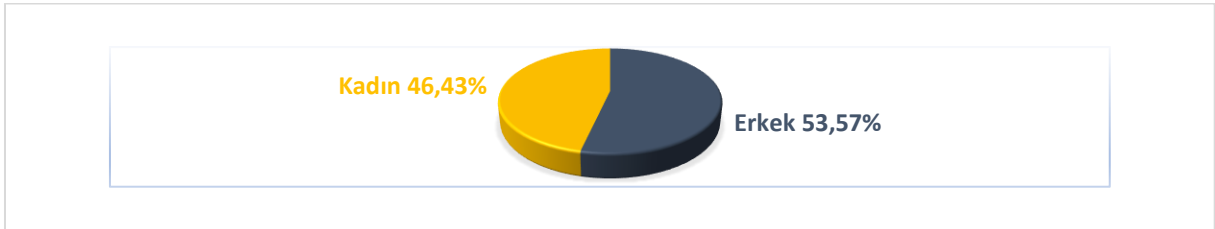

B. Doktora

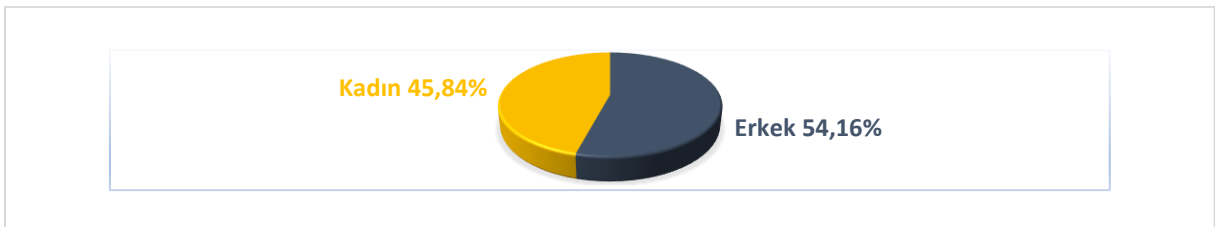
Türkiye'de tüm üniversitelerde toplam 101.242 öğrenci doktora programlarına kayıtlıdır. Doktora programlarına kayıtlı erkek öğrencilerin sayısı 54.299 iken kadın öğrencilerin sayısı 46.943'tür. Doktora programlarına kayıtlı erkek öğrencilerin oranı %53,63 olurken kadın öğrencilerin oranı %46,37'dir.

Devlet üniversitelerinde doktora eğitimi gören erkek öğrenci sayısı daha yüksektir. Bu programlarda kayıtlı toplam öğrenci sayısı 90.648'dir. Bunların 48.561'i erkek, 42.087'si ise kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Devlet üniversitelerinde bu programlarda kayıtlı erkek öğrencilerin oranı %53,57 olurken kadın öğrencilerin oranı %46,43'tür.

Vakıf üniversitelerinde doktora eğitimi gören erkek öğrenci sayısı daha yüksektir. Bu programlarda kayıtlı toplam öğrenci sayısı 10.594'tür. Bunların 5.738'i erkek, 4.856'sı ise kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Vakıf üniversitelerinde bu programlarda kayıtlı erkek öğrencilerin oranı %54,16 olurken kadın öğrencilerin oranı %45,84'tür.

Verilerin Analizi ve Değerlendirme

Eldeki veriler ışığında görülmektedir ki Türkiye’de kadınların akademi içerisinde var oluşları oransal bakımdan yükselmiş, kadınlar lisans eğitimi sonrası lisansüstü eğitime daha fazla yönelmiştir. Ancak gerek Türk toplumunun geleneksel yapısı gerekse toplumsal cinsiyet düzeninin dayattığı eşitsizlikler kadınların akademide var olma ve yükselmelerinin önünde bariyer oluşturmuştur. Mevcut tabloda kadın akademisyenler gerek akademik gerekse yönetsel kadrolarda ekseriyetle alt pozisyonlarda konumlanmaktadır. Genel tabloya bakıldığında yükseköğretim kurumlarında kadın ve erkek akademisyenler arasında görece cinsiyet eşitliği var gibi görünse de akademik hiyerarşi basamakları açısından bakıldığında benzer bir eşitlikten bahsetmek mümkün değildir.

Çalışmada incelenen ilk nokta Türk yükseköğretiminde kadınların üst yönetim kadrolarında ne kadar yer aldığı olmuştur. Eldeki verilere baktığımızda öncelikle üniversitelerin tepe yöneticisi olan rektörlük makamına seçilen kadın akademisyenlerin ciddi manada azınlıkta kaldığı görülmektedir. Yine akademik birimlerin en üst noktası olan dekanlık makamına baktığımızda orada da kadın ve erkek dekan sayıları arasındaki makasın hayli açık olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle dekanların çoğunlukla erkek akademisyenlerden seçilmesi üniversite senato ve yönetim kurullarına da aynı oranda yansımakta ve bu durum üniversitelerin karar alma mekanizmalarında kadın akademisyenlerin söz sahibi olma imkanını oldukça kısıtlamaktadır. İstatistik olarak çalışmada yer verilmemiş olsa da Türkiye’de yükseköğretimi sevk ve idare eden Yükseköğretim Kurulu’nun toplam 21 üyesi içerisinde sadece 1 kadın üyeye yer verilmesi, başkan ve başkan vekillerinin erkek olması, yine Yükseköğretim Denetleme Kurulu’nun başkanı ile birlikte toplam 16 üyesi içerisinde sadece 1 kadın üyeye yer verilmesi bile Türkiye’de akademide kadınların yönetim kademesinden ne denli uzak tutulduğunun bir göstergesidir. Bu durum sadece akademi için de geçerli değildir. Kadınlar spordan siyasete, güvenlikten sağlığa kadar pek çok alanda üst düzey karar alma mekanizmalarında yeterince yer alamamaktadır. Aslında hem akademi hem de tüm diğer alanlarda bu durumun altında temel olarak geleneksel, ataerkil norm ve pratikler hatta kadın ve erkeklerin sorumluluklarını fizyolojik gerekçelere indirgeyen yaklaşımlar yatmaktadır.

Çalışmada incelenen ikinci nokta akademik kadrolar içerisinde kadın akademisyenlerin ne kadar yer bulabildiğidir. Tüm kadrolar akademik hiyerarşiden arı biçimde değerlendirildiğinde kadın akademisyenlerin Türk yükseköğretiminde yer almaları hususunda istatistiksel olarak yüksek bir veri elde etmek mümkündür ancak bu veri oldukça yanıltıcıdır. Akademik hiyerarşinin son noktası sayabileceğimiz profesör kadrosu ve bu kadronun bir önceki aşaması olan doçent kadrolarında kadın akademisyenler ile erkek akademisyenler arasında erkek akademisyenler lehine ezici bir oransal farklılık göze çarpmaktadır. Eldeki veriler kadın akademisyenlerin kariyerlerinde belli bir noktaya geldikten sonra yükselmek için önlerindeki engeli, cam tavanı¹¹ kıramadıklarını ya da kariyer basamaklarında ilerlemeye çalışırken boru hattının¹² bir yerinden bir şekilde sızdığını göstermektedir.

Çalışmanın geneline bakıldığında elde edilen verilerin hemen hemen tamamı kadın akademisyenler aleyhine orantısız bir eşitsizliği ortaya koymaktadır. Burada ortaya çıkan orantısız eşitsizlik aslında gerçek sorunun sadece görünen kısmı. Sadece akademide değil hayatının her alanında kadınların var oluş ve ilerleyişlerinin önündeki bariyerlerin varlığı ve somut bir gerçek olarak karşımızda duran toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumun tüm kesimlerine ve karar alıcılara bu eşitsizliğe meydan veren açık yahut örtülü kural ve yanlış kabullerin gözden geçirilmesi gerekliliğini işaret etmektedir. Kısacası toplumsal yapı içerisinde artık ön kabul haline gelmiş cinsiyetçi kalıp ve normların öncelikle akademiden ayıklanması ve tüm diğer yapılara örnek teşkil edecek şekilde Türkiye’de akademinin cinsiyetsiz bir yapı haline dönüştürülmesi gerekmektedir.

¹¹ Detaylı bilgi için bk. Cam Tavan Sendromu (Glass Ceiling)

¹² Detaylı bilgi için bk. Sızdıran Boru Hattı Sendromu (Leaky Pipeline)

KAYNAKÇA

BİLDİRİCİ, M., ANAFARTA, N., ve AYKAÇ, E. (2003), Türkiye Üniversitelerinde Kadın Emek Gücü, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 18(206), 92-108.

HANCIOĞLU, Y. ve ÇITIR, I.Ö. (2018), Akademik Hayatta Kadınların Karşılaştıkları Kariyer Engelleri: Karadeniz Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme, A. Wolff içinde, *Kadın Çalışmalarında Güncel Konular* (s. 12-25), Konya: Eğitim Yayınevi.

ÖZKANLI, Ö. ve KORKMAZ, A. (2000), *Kadın Akademisyenler*, Ankara: A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.